

سیدکمال صادقی *

عوامل اقتصادی موثر بر تشکیل سرمایه
ثابت ناخالص بخش کشاورزی طی
سالهای ۱۳۴۴ - ۱۳۶۸

چکیده

رشد و توسعه توان تولیدی هر یک از بخش های اقتصادی ، رابطه مستقیمی با میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص آن بخش دارد. مقاله حاضر بر آن است تا ضمن بررسی روند تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش کشاورزی از سوی بخش عمومی و خصوصی ، تاثیر عواملی همچون فعالیت اقتصادی بخش عمومی ، وامهای پرداختی به کشاورزان ، تغییرات درآمد دایمی و همچنین اثر تورم بر روی رفتار اقتصادی بخش خصوصی را به دلیل سهم بالای پنجاه درصدی آن در طول بیست و پنج سال گذشته ، مورد مطالعه و مذاقه قرار دهد. نتایج حاصل از مدل نشانگر اثر مثبت متغیرهای ذکر شده بجز تورم بر رفتار اقتصادی بخش خصوصی است .

* عضو هیات علمی گروه اقتصاد .

مقدمه : ۱

افزایش تشکیل سرمایه ثابت علاوه بر تاکید علمای توسعه اقتصاد^۱ موجب رشد و توسعه ظرفیت رشته های تولیدی و تولید ناخالص ملی (GNP) کشور می شود. این امر در زمینه فعالیتهای اقتصادی بخش کشاورزی علاوه بر موارد یاد شده اولاً باعث تحریک کشاورزی داخلی برای حضور در بازارهای جهانی شده ثانیاً سرمایه گذاری القایی را افزایش می دهد. ثالثاً موجب بهبود و بالا رفتن دانش فنی - تغییرات تکنولوژی - در پروسه تولید خواهد شد.^۲

از نظر بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران "خرید یا تحصیل کالا- های با دوام غیر مصرفی (باستثنای زمین، ذخایر معادن، قلمستانها و امثال آن) برای مصارف غیر نظامی، طرحهای ساختمانی نیمه تمام، هزینه های مربوط به تعمیرات اساسی کالاهای سرمایه ای، اصلاح و عمران زمینهای کشاورزی و توسعه مناطق مشجر، احداث باغات و تاکستانها و غیره (مشروط بر اینکه زمان بهره برداری از آنها بیش از یکسال باشد) و نیز خرید حیوانات بارکش و شیرده و خرید دام به منظور تکثیر در حساب تشکیل سرمایه ثابت ناخالص منظور می گردند".^۳

۱- در دهه ۱۹۶۰ با شکست سیاستهای اقتصادی کشورهایی که میخواستند از طریق صنعت به رشد و توسعه دست یابند، نظرات جدیدی از سوی جانستن و ملر (۱۱) در جهت اثر کشاورزی در توسعه اقتصادی ابراز شد و افرادی مانند آنکه (۱۰) نشان دادند که با استفاده از مدل دو بخشی لوئیس، برای فرار از تعادل در سطح پایین، سرمایه گذاری خالص در بخش کشاورزی ضروری است. همچنین شولتز (۱۶) با توجه به تحقیقات انجام شده در کشورها و عملکرد تاریخی توسعه در آنها، امکان رشد و توسعه از طریق سرمایه گذاری بخش کشاورزی را اثبات نمود.

با وجود سهم بالای ۵۴٪ بخش خصوصی در تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش کشاورزی در دوره مورد بررسی، به دلیل بالا بودن ضریب فعالیت های اقتصادی دولت در سطح کلان اقتصادی در پژوهش - های صورت گرفته در گذشته توجه چندانی به نقش بخش خصوصی به صورت مجزا و مستقل نشده است. (۴)

مقاله حاضر ضمن تاکید بر مبنای تشویک موضوع، از نظر تجربی با تکیه بر داده های آماری بانک مرکزی در روند بیست و پنج ساله بر اساس قیمت های سال پایه ۱۳۶۱ تاثیر پذیری تشکیل سرمایه ثابت ناخالص کشاورزی از عوامل مختلف اقتصاد را تحلیل می کند. این بررسی کمک می کند تا درک بهتری از سیاست گذاری های کلان کشاورزی، افزایش سطح عمومی قیمت ها و تغییر درآمد فعالین کشاورزی داشته باشیم.

روند تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش کشاورزی :

کل میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش کشاورزی در دوره مورد بررسی (۱۳۴۴ - ۱۳۶۸) رقم ۲۷۰۷/۳ میلیارد ریال به قیمت های ثابت سال ۱۳۶۱ بوده است.^۱ از این مبلغ ۴۳/۲ میلیارد ریال در پنج سال اول دوره مورد بررسی (۱۳۴۴ - ۱۳۴۸)، ۶۰۸ میلیارد ریال در پنج سال دوم، ۷۸۷/۴ میلیارد ریال در دوره سوم، ۶۱۵/۳ در دوره چهارم و بالاخره مبلغ ۴۵۳/۳ میلیارد ریال در دوره پنجم شکل گرفته است (جدول شماره یک).

جدول شماره یک : میزان تشکیل سرمایه ثابت خالص

در بخش کشاورزی به قیمت سال پایه ۱۳۶۱

مقاطع دوره سال	کل سرمایه ناخالص (میلیارد ریال)	سهم بخش خصوصی (درصد)	سهم بخش عمومی (درصد)
اول ۱۳۴۴ - ۱۳۴۸	۲۴۳/۲	۷۰/۴	۲۹/۶
دوم ۱۳۴۹ - ۱۳۵۳	۶۰۸/۰	۵۴/۲	۴۳/۸
سوم ۱۳۵۴ - ۱۳۵۸	۷۸۷/۴	۴۰	۶۰
چهارم ۱۳۵۹ - ۱۳۶۳	۶۱۵/۳	۵۷/۸	۴۲/۲
پنجم ۱۳۶۲ - ۱۳۶۸	۴۵۳/۴	۵۸/۸	۴۱/۲

ماخذ : بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

بر اساس نمودار شماره یک ، بجز دوره سوم (۱۳۵۴ - ۱۳۵۸) که

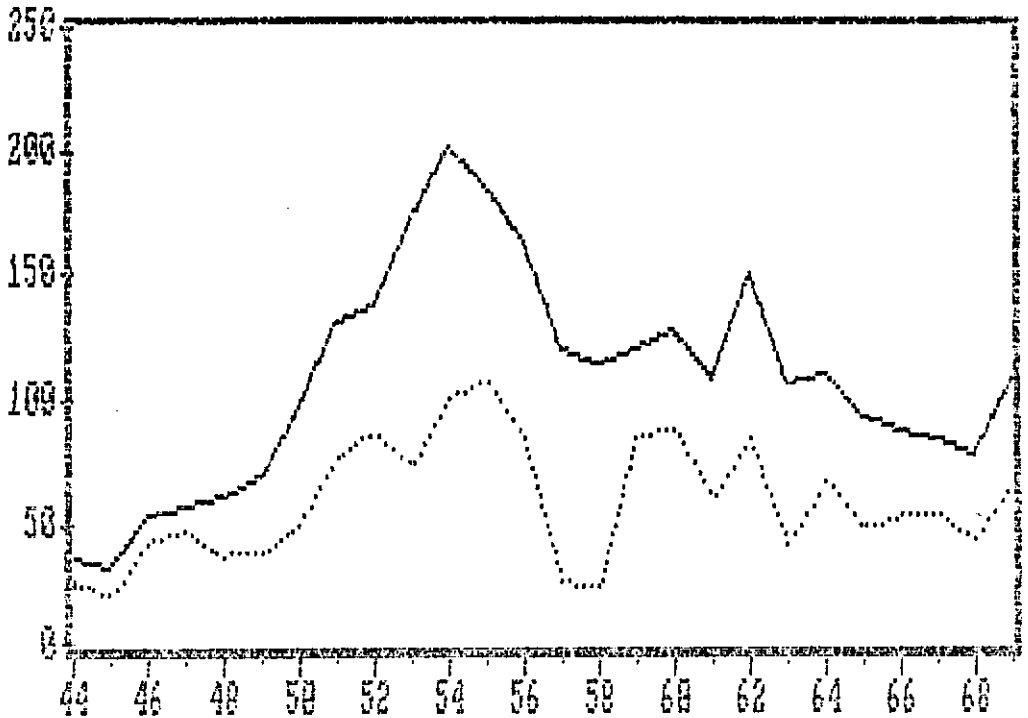
سهم بخش خصوصی به حدود ۴۰ درصد رسیده در بقیه سالها سهم این

بخش در تشکیل سرمایه بیش از ۵۴ درصد بوده است . این موضوع نشان

دهنده اهمیت نقش فعالین این بخش در فعالیت های اقتصادی کشاور

است .

نمودار شماره یک : روند تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش کشاورزی
 سالهای ۱۳۴۴ - ۱۳۶۹ (میلیارد ریال)

I : میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش کشاورزی .

W : میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی در کشاورزی

----- I

.....W

مبانی نظری عوامل اقتصادی :

اقتصاد دانان کلاسیک بر این عقیده بودند که شرکت دولت در

فعالیت های اقتصادی غیر ضروری است و تنها وظیفه دولت اخذ مالیات ، تامین امنیت داخلی و حفاظت از مرزهای جغرافیایی و سیاسی است . ولی کینز با مردود دانستن نظریه فوق معتقد به دخالت دولت در فعالیت های اقتصادی به طور مستمر و سازمان یافته بود. در دهه های اخیر در تمام جوامع توسعه یافته و توسعه نیافته دولتها با انواع سیاستهای مالی و پولی و نیز مقررات صادرات و واردات در - اقتصاد کشورشان نقش آفرینی می کنند و سیاست گذاری آنان روی تصمیمات بخش خصوصی اثرمی گذارد. از اثرات قابل لمس این موضوع میتوان به Crowding - in, Crowding-out اشاره کرد.

دولتها با افزایش مخارج سرمایه گذاری ، خود از طریق جلب سرمایه و اعتبارات که در کشورهای توسعه نیافته محدود و جیره بندی شده است ، باعث افزایش نرخ بهره می شوند و این امر موجب کاهش سرمایه گذاری بخش خصوصی می شود. ولی باید توجه داشت که اصولاً دولتها به دنبال چه نوع پروژه هایی هستند؟ آیا دولت مایل به اجرای پروژه هایی هست که بخش خصوصی طالب اجرای آنهاست؟ یعنی دولت با رفتار خود می خواهد جانشین بخش خصوصی شود؟ یا اینکه دولت مایل به سرمایه گذاری در پروژه هایی است که مکمل فعالیت های بخش خصوصی است؟

بنا بر این افزایش تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش عمومی یکنوع Crowding - out به همراه دارد. ولی اگر نوع تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در پروژه هایی ازیربنایی و بالاسری اجتماعی مانند بهداشت عمومی ، کانالهای آبرسانی ، ساختمان ، نیروگاههای برق و سدسازی و... باشد، موجبات تشویق سرمایه گذاری خصوصی خواهد شد یعنی Crowding - in را در پی خواهد داشت .

نرخ بهره یکی دیگر از متغیرهای موثر در تشکیل سرمایه ثابت ناخالص می باشد که به دلیل نشان دادن هزینه سرمایه در مباحث

تئوریک مطرح می‌باشد، از نظر اقتصاددانان کلاسیک مانند ژان باتیست و سه و جان استوارت میل، نرخ بهره توسط عرضه و تقاضای پس انداز تعیین می‌شود و تقاضا برای سرمایه‌گذاری تابع غیرمستقیم نرخ بهره است. اگر نرخ بهره افزایش یابد، تقاضا برای سرمایه‌گذاری کاهش می‌یابد و اگر نرخ بهره کاهش یابد تقاضا برای سرمایه‌گذاری بالا می‌رود. از نظر کینز نرخ بهره در بازار پول تعیین می‌شود و با فرض بازده نهایی سرمایه ثابت، سرمایه‌گذاری را تابع معکوس نرخ بهره می‌داند. از نظر نئوکلاسیک‌ها، بازار پس انداز و سرمایه نرخ بهره طبیعی یا واقعی را تعیین می‌کند و بازار ذخایر آماده برای قرض، نرخ بهره بازار پولی را تعیین می‌کند. آنچه از تئوریهای مختلف استنباط می‌شود تاثیر منفی نرخ بهره بر تقاضای سرمایه‌گذاری خصوصی است. نرخ بهره هزینه سرمایه به کار گرفته شده در سرمایه‌گذاری است. هرچقدر نرخ بهره یا هزینه سرمایه کم باشد میزان تقاضای سرمایه‌گذاری بیشتر می‌شود و بالعکس هر چقدر نرخ بهره بیشتر باشد میزان تقاضای سرمایه‌گذاری خصوصی کم خواهد شد. پس نرخ بهره در بحث تشکیل سرمایه ثابت یکی از پارامترهای مهم به حساب می‌آید که تغییرات آن تاثیر مستقیمی بر روی میزان سرمایه‌گذاری دارد.

از سوی دیگر تولیدکنندگان به تغییرات قیمت محصولات تولیدی خود عکس العمل نشان می‌دهند به این معنا که اگر قیمت محصولات تولیدی آنان افزایش یابد نگاههای تولیدی این افزایش قیمت را - وجود تقاضای اضافی تلقی کرده و به خاطر بالا بودن سود خود اقدام به سرمایه‌گذاری خواهند کرد (۱۲) اما از آنجائیکه در اقتصاد کلان افزایش قیمت به سایر کالاها نیز سرایت می‌کند لذا با افزایش قیمت محصولات یک رشته از فعالیت اقتصادی، قیمت‌کالاهای سایر رشته‌های تولیدی نیز افزایش می‌یابد و اقتصاد مواجه با تورم خواهد بود. بنابراین این تورم بخش جدایی ناپذیر بسیج موثر تر عوامل اقتصادی است. اما آنچه

اهمیت دارد نرخ تورم است که آثار متفاوتی دارد. یعنی زمانیکه نرخ تورم در سطح بالایی قرار دارد اثرات جداگانه‌ای با حالتی که نرخ تورم در سطح پائین است دارد. نرخ تورم ملایم (پائین) در تشکیل سرمایه خنثی ایجاد نمی‌کند و چه بسا دلیل بالا رفتن سود به طور موقت انگیزه بیشتری برای سرمایه‌گذاری و مالا افزایش تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به وجود می‌آورد. ولی نرخ تورم بالا موجب مختل شدن اطلاعات مربوط به قیمت‌های نسبی در اقتصاد شده و تصمیم‌گیری عقلانی را مختل می‌کند. به بیان دیگر تغییرات مطلق قیمت‌ها در عرضه و تقاضای کالاها اهمیت زیادی ندارد بلکه تغییرات نسبی قیمت آنهاست که نشان دهنده وضعیت اقتصادی کشور است.

در آمد واقعی بالا از طریق پس انداز به بسیج و تشکیل سرمایه - کمک می‌کند. از نظر اصل شتاب، اگر ما رابطه بین تولید واقعی و موجودی سرمایه مطلوب را نسبتا باثبات فرض کنیم رشد تولید ناشی از تقاضا منجر به سرمایه‌گذاری می‌شود و لذا تشکیل سرمایه ثابت خالص را بالا می‌برد. در تحقیقات مربوط به اقتصاد کشاورزی علاوه بر درآمد جاری به در آمد های سالهای گذشته و تاثیر آن روی سرمایه‌گذاری تاکید شده است. بر اساس تحلیل کویک، مودیگانی و رابرت ایزنر سرمایه - گذاری نه تنها از درآمد جاری بلکه از درآمد های سالهای گذشته نیز تاثیر می‌پذیرد. (۶)

نتایج برآورد الگو:

جدول شماره دو نشان دهنده برآورد رگرسیونی عوامل اقتصادی موثر بر تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش خصوصی فعالین کشاورزی بر اساس مباحث تئوریک است. به طور خلاصه در این مدلها $(1 - \alpha) X$ سرمایه گذاری بخش عمومی با یکسال وقفه، Z_t نسبت شاخص قیمتی عمده فروشی محصولات کشاورزی به شاخص قیمتی عمده فروشی کلی

کالاها، V_t میزان اعتبارات وامهای پرداخت شده به بخش کشاورزی، Y_t تغییر متوسط درآمد سه سال بخش کشاورزی، $F(t-1)$ نسبت سرمایه‌گذاری عمومی به ارزش افزوده بخش کشاورزی با یکسال وقفه و D متغیر مجازی که برای سالهای ۵۷ و ۵۸ یک و بقیه سالها صفر در نظر گرفته شده است. (۱۵)

مطابق برآورد، سرمایه‌گذاری عمومی با یکسال وقفه با علامت مثبت با شتیکل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی رابطه دارد. به این معنا که، یک واحد افزایش در تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش عمومی موجب افزایش ۰/۴۲ واحد سرمایه‌گذاری بخش خصوصی می‌شود و بالعکس، مطابق نظریه پردازان اقتصاد توسعه در تمام کشور های در حال رشد، نقش دولت در اقتصاد باید زمینه ساز فعالیت مردم باشد. و اگر چنین زمینه‌ای برای فعالیت های بخش خصوصی فراهم نگردد توسعه بمعنای واقعی اتفاق نخواهد افتاد.

در ایران بخش قابل توجهی از بودجه دولت سالانه صرف مخارج سرمایه‌گذاری می‌شود که به طور عمده روی رفتار اقتصادی بخش خصوصی اثر می‌گذارد و مدل با نشان دادن ضریب مثبت ۰/۴۲ بیانگر تاثیر پذیری تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی از رفتار اقتصادی بخش عمومی است.

دومین متغیر مطرح شده در مدل اول نسبت شاخص هاست که با علامت منفی نشان دهنده افزایش قیمت سایر کالاها از قیمت محصولات کشاورزی است. به بیان دیگر نرخ رشد هزینه تولید بیشتر از نرخ رشد قیمت محصولات بوده است. لذا رابطه منفی با میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داشته است. یک سرمایه‌گذار در بخش کشاورزی به افزایش شاخص قیمتی محصولات کشاورزی که در واقع شاخص تغذیه برای افراد جامعه است عکس العمل مثبت نشان می‌دهد ولی به افزایش شاخص کل کالاها و خدمات که در واقع شاخص هزینه زندگی و

هزینه تولید در کشور است ، عکس العمل منفی نشان خواهد داد. بنابراین - این اگر شاخص کل پایین بیاید ، میزان هزینه تولید کاهش می یابد و این امر سبب بالا رفتن درآمد ، پس انداز و مالا افزایش سرمایه ثابت ناخالص را در بر خواهد داشت . این موضوع نشانگر آسب پذیری انتظارات سرمایه گذاران در مقابل نوسانات شدید قیمت ها است متغییر بعدی میزان اعتبارات و وام پرداختی به بخش کشاورزی است که تحت نام V در مدل با ضریب مثبت ۰/۴۵ و آماره t ، با ۴/۴ - مشخص گردیده است . چون نرخ بهره وامهای پرداختی در ایران به بخش کشاورزی در سطح پایین قرار داشته و حتی منعکس کننده تورم سالانه کشور نیز نبوده و در واقع حجم وامهای پرداختی نوعی حمایت از این بخش محسوب می شود ، لذا ضری مثبت آن دور از واقعیت نبوده و در سالهایی که شاهد افزایش حجم اعتبارات بودیم ، میزان سرمایه گذاری افزایش داشته است . مثلاً در سال ۱۳۶۳ با کاهش شدید وام پرداختی بانک کشاورزی به کشاورزان میزان سرمایه گذاری بخش خصوصی افت فراوان نموده است . " (مرکز آمار ایران - ۱۳۶۳) . (۵).

در مدلهای تجربی در کشورهای در حال رشد به دلیل کنترل دولت بژوی سیستم بانکی و علامت مثبت اعتبارات پرداختی نمی تواند بیانگر نقض مبانی تئوریک باشد (۹).

$\begin{aligned} & ۵۷/۸D - ۰/۲۲ Y_t + ۰/۴۵ V_t - ۱۳۸/۹ Z_t - ۹۶/۸ X_{t-1} \text{ : مدل اول} \\ & (۶/۶) \quad (۲/۲) \quad (۴/۴) \quad (-۴/۴) \quad (۳/۶) \quad (۶/۳) \\ & F = ۲۲/۹ \quad D.W = ۱/۹۱ \quad R^2 = ۰/۸۹ \quad R^2 = ۰/۸۵ \end{aligned}$
$\begin{aligned} & ۵۴/۸D - ۰/۱۵۶ Y_t + ۰/۴۱۷ V_t - ۹۵/۸ Z_t + ۶۸/۶ + ۷۲۵/۹ F_{t-1} \text{ : مدل} \\ & (۸/۳) \quad (۲/۱) \quad (۵/۲) \quad (-۳/۷) \quad (۵/۶) \quad (۴/۹) \\ & F = ۴۰/۴ \quad D.W = ۱/۹۸ \quad R^2 = ۰/۹۱ \quad R^2 = ۰/۹۳ \end{aligned}$

در برآورد مدل به دلیل رد شدن متغیر نرخ بهره از نظر آمار t از جانشین این متغیر که میزان وامهای پرداختی بخش کشاورزی بود، بهره جستیم. به طوری که مشخص است از نظر علامت ضریب و هم از نظر آماره t جانشین خوبی برای نرخ بهره است. در واقع این ابهام به دلیل غیر واقعی بودن نرخ بهره رسمی و تفاوت زیاد آن با نرخ بهره غیر رسمی و همچنین در نحوه توزیع اعتبارات و محدودیت آنهاست. در غالب کشورهای توسعه نیافته از جمله ایران رابطه نرخ بهره و - تقاضای سرمایه‌گذاری دارای توضیح معناداری نیست" (شهبانی - احمد، ۱۳۵۷) (۳)

چهارمین متغیر مورد بحث در معادله رگرسیونی γ است که نشان دهنده تغییر متوسط درآمد سه سال بخش کشاورزی است. این متغیر با ضریب مثبت $0/۲۲$ تشکیل سرمایه ثابت ناخالص بخش خصوصی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. مطابق تئوریا اگر سطح درآمد کاهش پیدا کند با طبع پس انداز و تشکیل سرمایه نیز کاهش خواهد یافت و کاهش سرمایه خود موجب کاهش درآمد خواهد شد که این در واقع اشاره به دوره های باطل در کل اقتصاد است. اگر ما این موضوع را در بخش کشاورزی مورد مذاقه قرار دهیم کاملاً به معنای اثر پذیری تشکیل سرمایه از متغیرات درآمد پی می‌بریم، به این معنا که سیر صعودی تغییر درآمد باعث افزایش سرمایه گذاری، و بالعکس سیر نزولی تغییر درآمد باعث کاهش آن خواهد شد. (۸).

به دلیل کاهش شدید سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در سالهای ۱۳۵۷ و ۱۳۵۸ بخاطر هیجانات سیاسی حاکم بر کشور و فرار سرمایه‌ها بخارج از کشور، برای جلوگیری از حذف این سالها از سری زمانی پارامتر D را به عنوان متغیر مجازی در نظر گرفتیم که با علامت منفی نشان دهنده موضوع ذکر شده است.

مدل دوم با یک تفاوت در متغیر اولش، نسبت سرمایه‌گذاری

بخش عمومی به ارزش افزوده بخش کشاورزی جهت نشان دادن میل متوسط به سرمایه گذاری بخش عمومی است ، که دارای پارامترهای تعریف شده با همان علامت ضرایب در مباحث ذکر شده می باشد.

از نظر معیار خوبی برازش خط یا معادله رگرسیون ، برخورداری مدل دوم از R^2 برابر با ۹۳ درصد و R^2 برابر با ۹۱ درصد نسبت به R^2 برابر ۸۹ درصد و R^2 برابر با ۸۵ درصد مدل اول ، گویای قدرت بالای تخمین ها از نظر نزدیک به واقعیت بودن آنهاست.

از لحاظ رفع خود همبستگی با استفاده از میانگین متحرک ، شاخص دورین - واتسون مدل اول ، دارای عدد $1/87$ پس از چهاربار تکرار است و مدل دوم دارای عدد $1/98$ پس از دوازده بار تکرار میباشد.

همچنین مدل دوم به لحاظ آماره F نسبت به آماره F مدل اول از اعتبار بالایی برخوردار است که نشان برتری معادله دوم نسبت به معادله اول است . بنابراین با توجه به شاخص های ذکر شده ، مدل دوم بر مدل اول ترجیح داده می شود.

پیشنهادات :

از عوامل توسعه نیافتگی کشورها ، ناکافی بودن سرمایه گذاری در دوره های گذشته است و چون بخش کشاورزی یکی از ارکان مهم اقتصاد کشور از لحاظ تامین غذای جمعیت روزافزون کشور ، ایجاد منابع اضافی ارز خارجی از طریق صدور مازاد محصولات جهت تامین وجوه لازم برای کالاهای سرمایه ای در روند توسعه اقتصادی ، ایجاد اشتغال نیروهای مولد و افزایش تقاضا برای محصولات صنعتی به حساب می آید.

لذا جهت بهبود هرچه سریعتر وضعیت این بخش از اقتصاد کشور پیشنهاد می شود :

۱- با توجه به اینکه سرمایه گذاری در این بخش در حال حاضر نسبتاً کم است دنبال کردن سیاستهایی که منجر به تشویق و افزایش

- سرمایه گذاری شود ضروری است ، و راهی جز این راه برای رهایی از -
دایره شوم توسعه نیافتگی وجود ندارد.
- ۲- برای ایجاد ثبات اقتصادی و ایجاد اطمینان در سرمایه گذاری
بخش خصوصی و کاهش هزینه فرصت فعالیت های تولید در بخش
کشاورزی ، سیاست کاهش نرخ تورم تدوین و دنبال شود.
- ۳- برای افزایش نسبت جمعیت فعال و کاهش رار تکفل کسه در
ایجاد پس انداز بسیار مفید می باشد، رشد جمعیت کنترل شود و در عین
حال هزینه های سنگین دولتی برای امور مختلف آموزش و پرورش و -
بهداشت را کاهش داده ، که می تواند جهت سرمایه گذاری به کار گرفته
شود.
- ۴- از بین بردن اختلالات در سیستم اقتصادی مانند مشخص شدن
حدود فعالیت بخش خصوصی روشن شدن نظام بهره برداری ، دادن سوبسید
به تولید کنندگان ، اصلاح مقررات گمرکی در زمینه صادرات و واردات
محصولات سرمایه ای و واسطه ای کشاورزی از ضروریات موضوع است .
- ۵- دولت در جهت اجرای برنامه های سرمایه گذاری باید به عنوان
مکمل بخش خصوصی عمل نماید و از تبدیل شدن به عنوان جانشین بخش
خصوصی خودداری کند. به این معنا که دولت از سرمایه گذاری در زمینه
تولید فرآورده های نهایی خودداری کرده و در پروژه های بالا سـری
اجتماعی وزیربنایی این بخش که عاملی در جهت جلب سرمایه های
بخش خصوصی می تواند باشد قدم بر دارد.

فهرست منابع فارسی

- ۱ - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ، نشریات مختلف .
- ۲ - سازمان برنامه و بودجه ، نشریات مختلف .
- ۳ - شهبهانی - احمد - الگوی اقتصاد سنجی ایران و کاربردهای آن -
۱۳۵۷ .
- ۴ - کنگره ملی بررسی مسایل توسعه کشاورزی ایران . تهران ۱۳۶۷
(مجموعه مقالات) .
- ۵ - مرکز آمار ایران ، نشریات مختلف .
- ۶ - نوری ناائینی ، محمد سعید ، پژوهش عامل اساسی در توسعه و خود-
کفایی کشاورزی - سازمان برنامه و بودجه سال ۱۳۵۹ .

فهرست منابع خارجی

- 7 - Bischeff, C.W. "The effect of Alternative Lag Distributions." Tax Incentives and capital Spending. G. Fromm, editor. Brookings Institution, Washington, B.C. 1971.
- 8 - Duesenberry, J.S. Business Cycles and Economic Growth. McGraw-Hill, New York. 1958.
- 9 - Eisner, R. and R. Strotz. "Determinants of Business Investment." Impacts of Monetary Policy. Commission on Money and Credit, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N.J. 1963
- 10 - Enke, Stephen; "Industrialization Through Greater Productivity in Agriculture". Review of Economics and Statistics, Feb. 1962.
- 11 - Johnston, Bruce F., and John W. Mellor; "The Role of Agriculture in Economic Development" American Economic Journal, Jun 1961.

- 12- Jorgenson, D. "The Theory of Investment Behavior." Determinants of Investment Behavior. R. Ferber, editor. Columbia University Press. New York. 1967.
- 13- Lamm, R. Mcfall, " Investment in Agriculture: An Empirical Analysis ".
- 14- Lewis , W. Arthur; " Economic Development with Unlimited Supply of Labor". Manchester School of Economic and Social Statistics. 1954.
- 15- Rao poruluri and Roger Leroy Miller; Applied Econometrics; Wadsworth publishing Company, Inc. 1971
- 16- Schultz, W. Theodore, " Transforming Traditional Agriculture. Arno Press", U.S.A. 1976.

